

Lorentzen: Jeg synes, det ærede medlem hr. Steen sagde det rigtige i den sidste sætning, nemlig dette, at det er kommunalbestyrelsen og ingen anden, der skal træffe afgørelse af, hvorvidt en mand opfylder disse henstandsbetingelser, og — for at der ikke skal foreligge nogen misforståelse — jeg har forstået den højtærede minister således, at dette med pantefogedens notat eller notatet i kommunens bøger, som ministeren udtrykte sig, har intet som helst med henstandsgivelse at gøre. Det er kun en dato, der skal godtgøre, at man inden den 30. september har henvendt sig, enten skriftligt eller gennem dette notat i kommunens bøger, om henstand, og jeg håber, at den højtærede minister, når cirkulæret, forinden det udgår, endnu en gang skal læses igennem, så klart skriver, at det er kommunalbestyrelsen, der træffer afgørelsen, og ingen anden.

Iøvrigt vil jeg gerne sige i fortsættelse af det, jeg udtalte sidste gang om dette spørgsmål, at der bliver ikke nogen anvendelse for henstandsregler ved det første valg, for jeg tror ikke, der er nogen, i hvert fald kun meget få, der har bedt om denne henstand inden 30. september i år.

Må jeg dernæst have lov at slå fast, at pantefogeden virker jo normalt først, når fordringen er autoriseret til udpantning og han derefter gennem kommunalbestyrelsen har fået panteprotokollen udleveret, og fra dette øjeblik er pantefogeden ude af stand til at give henstand til en eneste af de personer, der står på denne restanceliste. Anderledes kan og må det formentlig ikke forstås.

(Kort bemærkning).

Poul Sørensen: Desværre tror jeg ikke, det ærede medlem hr. Lorentzen har ret i den påstand. Jeg ville ønske, det var sådan, men jeg ser sådan på sagen — jeg vil gerne retledes af den højtærede minister, hvis jeg ikke har ret — at en skatteyder, som overhovedet ikke betaler sin skat og ikke har gjort det gennem en årrække, han kan for det år, det drejer sig om, altså det sidste år forud for et kommunevalg, ved en påtegning i skatteopkræverens protokol om en afbetalingsordning få sin stemmeret tilbage, hvis et flertal i kommunalbestyrelsen — om

sagen går dertil — ønsker det. Hvis det er rigtigt — og det er jo lettere at rejse dette konkrete spørgsmål end at stille en hel række forskellige spørgsmål — hvis det er rigtigt, så vil jeg nok have lov til at spørge den højtærede minister eller rettere det ærede medlem hr. Steen og det radikale blad i Middelfart, der taler så stærkt, som de gør det, om det virkelig er det resultat, som det ærede medlem lovede os, da vi drøftede sagen her ved anden behandling. Jeg synes det ikke.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget
vedtoges med 90 stemmer mod 55.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredie behandling af forslag til lov om ændring i lov nr. 171 af 31. marts 1953 om valg til folketinget. [Af Steen m. fl.].

(Anden behandling findes i tidenden sp. 1568).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ordføreren for forslagsstillerne (Steen): Forinden vi nu går til afstemning her ved tredie behandling om det forslag, det radikale venstre har fremsat til ændring af loven om valg til folketinget, ønsker jeg at fremsætte nogle bemærkninger af lidt mere principiel karakter, end tilfældet har været ved den hidtidige behandling af forslaget. Jeg tillader mig at tage mit udgangspunkt i den tanke, der har fundet sit historiske udtryk i ordene om den folkets vilje, der skal være landets lov, og jeg tillader mig at forudsætte, at denne tanke i dag er accepteret, således forstået, at det er grundlovens, det er parlamentarismens, det er den lige og almindelige valgræts jævne og enkle, for sin tid dristige og omstridte tanke — en strid, der nu er historie, et spørgsmål, der ikke længere deler folket og ikke deler os i denne sal. Således tror jeg også, det forholder

[Steen.]

sig, så længe vi taler om spørgsmålet i jævn almindelighed. Men hvis vi går lidt nærmere ind på det og stiller det sådan: Hvordan sikrer vi, hvem der er blevet en politisk gerning betroet, at det arbejdes, vi udfører, de resultater, vi arbejder med på og tilsidst ved vor tilslutning har et medansvar for, nu er således, at folket vil kendes ved dem som svarende til, hvad der på den almindelige valgrets valgdag, folketingsvalgdagen, med rette kan siges at have fundet udtryk som folkets ønske om, hvorledes tidens opgaver bør løses? Ja, så bliver det jo straks en lille smule sværere, så bliver det ligesom lidt mere kompliceret, og det gør det, fordi enhver valgdag indtil dette tidspunkt har sagt os, at folkets vilje ikke er nogen enhed, den er noget højest forskelligt, den er så modstridende, at det har resulteret i dannelsen af 7 partier. Ingen af dem har på valgdagen opnået flertal, og den opgave, der herefter er vor, er i fornødent omfang at samarbejde på dette grundlag og udnytte de muligheder, valgdagen har givet os. Erkendelsen heraf er en nødvendig forudsætning for, at vort politiske liv kan leves og den politiske gerning udføres af et folketing, der er valgt efter forholdstalsvalgmanen, således som det i grundloven er folket sikret med det formål, der har fundet sit udtryk i ordene om sikring af en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne.

Det er dette forhold, de tre største partier ligesom ikke rigtigt har villet eller kunnet affinde sig med, og så begynder man at lave om på valgloven med den nye bestemmelse, de tre partier har indført, og som vi ønsker ændret ved, at valgloven på dette punkt føres tilbage til sin tidligere affattelse. Formålet med de nye bestemmelser om, hvilke betingelser der skal opfyldes, for at et parti får andel i tillægsmandaterne i forhold til de stemmer, det opnår på valgdagen, kan ikke have været det, der efter grundloven er valglovens formål: at sikre en ligelig repræsentation. Det er tværtimod et forsøg på

at hindre det, og bestemmelserne har virket efter denne deres hensigt. Hvorfor har de tre partier nu indladt sig på noget sådant? Ja, jeg må jo holde mig til de noget varierende forklaringer, vi hidtil har fået.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller, der som indenrigsminister tog ansvaret for at gennemføre bestemmelserne, har gentagne gange her i tinget givet den forklaring, at han ønskede derved at bidrage til, at vi fik et arbejdsdygtigt folketing — han brugte ordet rigsdag, som det dengang hed. Nu er et folketing, der med fornøden dygtighed kan løse tidens opgaver, et ønske, vi alle deler; men det er ikke noget, der kan klares på valgloven, det kræver helt andre forudsætninger, nemlig politisk modenhed og tolerance, både i befolkningen og hos dens repræsentanter i denne sal. Iøvrigt vil jeg have føjet til, at der intet rimeligt grundlag er for en almindelig kritik af den danske folkerepræsentations arbejdsduelighed; det gælder i denne sal, det gælder i vore kommunalråd, det gælder i vore amtskommunale råd, det gælder overalt, hvor danske medborgere har fået en offentlig gerning til varetagelse af fælleskabets interesser betroet.

Det ærede medlem hr. Holger Eriksen plejer at henvise til ønsket om at tilvejebringe et regeringsdygtigt flertal. Ja, jeg har forstået det, men jeg ønsker heroverfor at sige, at forholdstalsvalgmanen een gang gennemført — og det havde vi jo reelt, før vi ændrede valgloven på dette punkt i sidste omgang — gives der ingen vej tilbage. Forsøger man, vil man komme til at erfare, at et flertal i dette ting, der ikke tilsvares af et flertal i befolkningen, ikke vil nyde den tillid, der er en forudsætning for at være regeringsdygtigt under vore breddegrader.

Venstres ordfører, det ærede medlem hr. Harald Nielsen, har jo indtaget den stilling i diskussionen, at der ikke er nogen principiel forskel på de to affattelser af denne afgørende paragraf i valgloven, og han søger stadig efter et svar på, hvori denne

[Steen.]

forskel består. Jeg vil oprigtigt håbe for ham, at han må finde det.

Den højtærede indenrigs- og boligminister har afvist forslaget med nogle motiveringer, som jeg har et par bemærkninger til. Den højtærede minister begrundede bl. a. sin afvisning med, at det altid var uheldigt med en sådan lejlighedslovgivning. Jeg må på det bestemteste benægte, at der her er tale om nogen lejlighedslovgivning, en lovgivning for et tilfælde. Jeg henviser i denne forbindelse til, at det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard og jeg under valglovskommissionens arbejde afviste de forskellige attentater, som vi her var ude for — det gælder 5 pct.s reglen, det gælder det, man tilsidst de tre partier imellem enedes om — og fastholdt den tidligere bestemmelse. Ved behandlingen i folketinget i foråret stillede vi ændringsforslag i overensstemmelse hermed, og det var på et tidspunkt, da vi ikke havde og ikke kunne have den mindste anelse om, at et parti under navnet de uafhængige ville blive dannet og ønske at opstille kandidater ved folketingsvalget i september. Vi henviser til, og gør det med fuld ret, hvor urimeligt, hvor uretfærdigt valgloven har virket den ene gang, mandaterne er fordelt efter de nye regler.

Den højtærede indenrigsminister har dernæst spurgt, om det var vort partis resultat af valget, vi tænkte på. Det kan det jo ifølge indenrigsministeriets opgørelse af valget ikke så godt være, da den viser, at det radikale venstre har fået nøjagtigt det antal mandater, der svarer til det stemmetal, vi på valgdagen opnåede.

Ser vi et øjeblik på den omstridte bestemmelses virkninger på mandatfordelingen i forhold til de enkelte partiers stemmetal, så vil deraf fremgå følgende: socialdemokratiet opnåede ved den ene lejlighed, hvor denne valglovs bestemmelser har virket, 894 000 stemmer, og det svarer til et mandattal på 72, partiet opnåede 74. Det radikale venstre opnåede 169 000 stemmer, svarende til et mandattal på 14, og vi opnåede 14. Det konservative folkeparti fik 364 000 stemmer, hvilket svarer til 29 mandater, det fik 30. Partiet venstre opnåede 499 000 stemmer, hvilket svarer til 40 mandater, det fik 42. Danmarks retsfor-

bund fik 75 000 stemmer, det svarer til 6 mandater, og de fik 6. Kommunerne fik 93 000 stemmer, svarende til 8 mandater, og de fik 8. Partiet de uafhængige fik 58 000 stemmer, svarende til 5 mandater, og de fik ingen. Det vil jævnt og enkelt sige, at de 5 mandater, som valgloven forhindrede tilfaldt det parti, de var tiltænkt, det parti, der havde fået stemmerne til dem, fordeltes på de øvrige partier således, at socialdemokratiet fik 2, venstre 2 og det konservative folkeparti det ene.

Se, at noget sådant ikke skønnes urimeligt af partiet venstre selv, det ved vi alle, det har vi længe været klar over. Der lever hos venstre en dyb, rodfæstet overbevisning om, at til en valglov bør der høre regler, som medfører, at dette parti får lidt flere mandater, end partiets stemmetal berettiger til, men denne indstilling har socialdemokratiet og det radikale venstre aldrig nogensinde villet acceptere. Jeg har fra mange års samarbejde om valgloven en aldeles sikker og ufejlbarlig erindring om, hvorledes socialdemokratiet reagerede, når venstre opnåede mandatgevinst, grundet på bestemmelser i valgloven opnåede at tage mandater, som efter stemmetallet rettelig tilkom det socialdemokratiske parti. Vi har op gennem tiderne samarbejdet med det formål på dette område at skabe retfærdighed, og da venstre drev det ud i det store misbrug i sin tid med hovedstadens venstre og alt, hvad dermed står i forbindelse, gennemførte vi i forening en valglov, der gjorde enhver ulighed umulig. Den bestemmelse har man nu igen forladt, men det nye i situationen, og det, der både foruroliger og bedrøver mig, er, at jeg har det bestemte indtryk, at socialdemokratiet i dag ikke i mindste måde synes at være ilde berørt af at besidde mandater, der rettelig tilhører andre. Jeg sammenholder dette med det tilbud, den socialdemokratiske ordfører ved forslagets første behandling gav os om, at hvis vi ønskede at snakke valglov, så kunne vi godt det, men det måtte i hvert fald så være udfra den forudsætning og med det formål helt at afskaffe tillægsmandater.

Foruden den uretfærdighed ved mandatfordelingen, som jeg her har gjort rede for, medfører de bestemmelser, som vi nu foreslår ændret, tillige en urimelig hindring for

[Steen.]

partidannelser. Heroverfor svarer den socialdemokratiske ordfører, at det er skam ikke meningen, man vil forhindre, at et nyt parti kan dannes, på ingen måde, nej, man forlanger blot, at der skal være en rimelig og betydelig tilslutning o. s. v. Nu er jeg i almindelighed indstillet på at tro, hvad folk siger, men det bliver jo vanskeligere i samme forhold som det, vedkommende foretager sig, viser det modsatte. Det, jeg her tænker på, er bl. a., at socialdemokratiet har ansvaret for, at der for nogle år siden blev forelagt folketinget et forslag, hvorefter der skulle 60 000 vælgere til at anmelde et parti, for at dette kunne godkendes som berettiget til at deltage ved folketingsvalget. Forslaget blev afvist af os, men nu er det altså lykkedes ved andres hjælp at få det ind i valgloven i en anden forbindelse. Det er, ligesom socialdemokratiet med forkærlighed og interesse kredser om tallet 60 000. Det er lykkedes at få det ind i en anden forbindelse og med en virkning, som man kunne forudse.

Nu kan man naturligvis her ved den afstemning, der om ikke ret længe vil foregå, stemme vort forslag ned, men man kan ikke gøre det med en motivering, der er stemmende med det, der er vor grundlovs mening og forudsætning. Man kan gøre det, fordi man har magt dertil. Det giver mig anledning til at minde om en forudsætning for at bevare magt og indflydelse. Det er ifølge gammel dansk livserfaring bl. a. dette, at man ikke falder for fristelsen til at misbruge magten.

Med disse bemærkninger anbefaler jeg tingets ærede medlemmer at stemme for forslaget, som genindfører bestemmelser, der tidligere var et flertal for, bestemmelser, der har været gældende gennem et langt tidsafsnit, bestemmelser, der altid har virket sådan, at ret og billighed skete fyldest. Erkendende at der er uenighed om meget, så vil der altid i det danske folk — derom behøver ingen at være i tvivl — være et sikkert flertal, der ønsker at yde andre den ret, det ønsker for sig selv. Det er en folkets vilje, vi meget vel kan følge, hvis der er vilje dertil, og det er en folkets vilje, som partierne ikke i overvurdering af egen betydning i helhedsbilledet bør tilsidesætte. Gør man

det, så bør man være forberedt på, at man møder spørgsmålet igen.

Carsten Raft: Da den i forbindelse med grundloven vedtagne valglov var til forberedelse og afstemning, var jeg forhindret i at deltage i tingets arbejde. Jeg tør ikke sige, at jeg havde gennemført en modstand ved afstemningen — det er så vanskeligt at vide på dette tidspunkt — men jeg er helt sikker på, at jeg ville have arbejdet imod den skærpelse, der fandt sted ved den pågældende lejlighed, under forberedelsen til loven.

Jeg anerkender fuldtud de to i og for sig ganske modstående synspunkter, som anføres, jeg anerkender deres værdi og deres betydning. Jeg erkender, at det er vigtigt, at arbejdsapparatet i folketinget såvidt muligt ikke bliver splittet og eventuelt bliver magtesløst, men jeg mener, at det ærede medlem hr. Holger Eriksen går altfor vidt, når han simpelthen stiller det op som et spørgsmål om folkestyre eller diktatur. I Danmark er man så indstillet på samarbejde og har en sådan vilje og evne dertil — ja, jeg er tilbøjelig til at tro, at der måske ikke er noget andet folk, hvor man har en sådan vilje og evne til samarbejde — indenfor det politiske liv og en sådan ansvarsfølelse, hvis der skulle blive kaldt derpå, så jeg tror, at det er for stærkt at sige det på den måde, det ærede medlem gør, selvom jeg erkender, at der kan være betænkelighed ved at vedtage en regel, som, hvis man ser frem i tiden, eventuelt kan føre til splittelse.

Alligevel tror jeg, at kravet om en retfærdig repræsentation for de forskellige stemmer, den ligelige repræsentation for de forskellige anskuelser, som skrevet står i grundloven, er den grundlæggende følelse i det danske folk. Jeg må selv føle det sådan, at det må være meningen med en valglov, at den går efter grundlovens klare regel i så henseende.

En folketingsmand må tage sit standpunkt efter sin overbevisning, men jeg vil dog have lov at anføre — selvom dette altså ikke kan være afgørende for mig — at jeg forsøger så stærkt, som jeg kan, hvad jeg altid har gjort, at leve mit liv blandt vælgerne og i samarbejde med vælgerne. Det kan ligge anderledes andre steder, men jeg

[Carsten Raft.]

ved, at dér, hvor jeg har mit politiske arbejde, føles den bestemmelse, der her behandles, som en urimelighed. Det gør den også — for at man nu ikke skal sige, at det kun er tilhængere af de uafhængige, der ser sådan på det — blandt tillidsmændene i mit eget parti, og det har givet sig meget stærkt udtryk overfor mig, og det drejer sig om et område, hvor en anden valglovs bestemmelse ville have fået en særlig ubehagelig virkning for konservatismen, hvis mandaterne var faldet sådan, som man måske kunne have ventet. Derfor er jeg fuldkommen sikker på, at i hvert fald i de befolkningskredse, jeg har forbindelse med, føles det som en urimelighed, at den nuværende bestemmelse opretholdes.

Selvom jeg er uvant med selskabet, så føler jeg mig med den indstilling, jeg har, og med den fornemmelse, jeg har af, hvordan mine vælgere ser på det — det er jo vælgerens lov, det er vælgerens adgang til at få medbestemmelsesret i det politiske liv, det her drejer sig om, og det er alligevel værd at tage med som et moment — forpligtet til at stemme for lovforslaget.

Holger Eriksen: Til enhver bedre ligbegængelse hører en såkaldt begravelsestale, og derfor forbavtede det mig ikke, at det ærede medlem hr. Steen optrådte i dag i den rolle. Men der er det kedelige ved begravelsestaler, at de, der holder dem, gerne er tilbøjelige til at overdimensionere den afdødes gode sider, og således tror jeg også, det gik for det ærede medlem, der for en gangs skyld optrådte uhyre højtideligt, formodentlig lidt mere højtideligt, end det egentlig var nødvendigt. Man må jo nemlig huske på, at den forskel, der er på den lov, der er gældende i dag, og det forslag, som det radikale parti i sin tid gik ind for, er så hårfin, at man i hvert fald ikke kan konstruere nogen principiel forskel på disse to synspunkter. Og når det ærede medlem endelig vil tale rent principielt og fastslå, at den matematiske retfærdighed er det eneste rigtige, så må han huske på, at heller ikke den tidligere valglov ubetinget gav den matematiske retfærdighed for småpartier, der ikke opfyldte de betingelser, som denne valglov stillede. Det principielle kan vi altså vistnok lade ligge

i denne sag, og så er der kun spørgsmålet om det praktiske tilbage.

Jeg finder ikke anledning til at gentage alle de argumenter, jeg fremførte ved første behandling. Jeg mener heller ikke, at det ærede medlem hr. Steen i sin tale i dag har fremført noget nyt, som giver anledning til at forlænge denne diskussion. Jeg kan bare fastslå, at jeg er enig med det ærede medlem i, at har man een gang fået forholdstalsvalgmetoden, kan man ikke afskaffe den igen; jeg tror ikke, den nogensinde bliver afskaffet her i Danmark, og jeg ønsker den heller ikke afskaffet. Men det betyder naturligvis ikke, at man ikke kan arbejde hen imod en praktisk form for forholdstalsvalg. Jeg har tidligere peget på den form, man har i Sverige, og som man nu også har indført i Norge. Det er rigtigt at der var visse kredse i Norge, som var lidt kede af, at den såkaldte bondeparagraf skulle ophæves, men bortset herfra tror jeg, at der er almindelig tilfredshed med den ordning, man har deroppe nu, efter hvilken der som bekendt ingen tillægsmandater er. Det viser sig iøvrigt også, når man undersøger mandaternes antal i forhold til de afgivne stemmer, at der ingen væsentlig forskel er på det resultat, man nu har opnået, og det, man ville have opnået, hvis man havde gennemført den såkaldte matematiske retfærdighed med tillægsmandater og alt, hvad dertil hører.

Det ærede medlem fastslog, at socialdemokraterne altid havde været imod en valglov, der gav venstre flere mandater, end det skulle have; og det er forsåvidt rigtigt, at vi var imod en valglovsbestemmelse, som klart havde slagside derved, at den skulle give venstrepartiet mere end andre partier. Derimod tror jeg ikke, at det ærede medlem har nogen grund til at blive ilde berørt over, at man ikke i alle tilfælde vil være med til at give partierne en repræsentation, før de har en vis størrelse. Det spørgsmål har ingen sammenhæng med det, som det ærede medlem iøvrigt anførte, og jeg kan under alle omstændigheder fastslå, at socialdemokraterne slet ikke har nogen anledning til at føle sig ilde berørt ved at besidde mandater, som det ikke har krav på, simpelthen fordi vi benægter i øjeblikket at have mandater, som andre har

[Holger Eriksen.]

krav på. Vi finder, at af hensyn til det, der er fremhævet så stærkt, nødvendigheden af at man har et handlekraftigt folkestyre, er det nødvendigt, at der laves visse restriktioner for småpartier, således at de må have en vis størrelse, før de bliver repræsenteret herinde. Vi har, som jeg sagde ved første behandling, og som det ærede medlem hr. Carsten Raft var så venlig at nævne, den opfattelse, at folkestyrets skæbne er afhængig af, at man sørger for at skabe stabile forhold. Og derfor mener vi ikke, at vi i øjeblikket besidder mandater, som andre har krav på. Er der småpartier, som ønsker at blive større partier, må de virkelig sørge for at få en større tilslutning, før de bliver repræsenteret herinde, og de kan ikke komme og sige noget som helst om, at de har prioritet i de mandater, andre partier har. Jeg finder derfor ingen anledning til at stemme for det forslag, det ærede medlem har anbefalet, og når han nu truende fremhæver, at en forudsætning for at bevare magt og indflydelse er, at man ikke misbruger denne magt, vil jeg dertil sige, at vi føler ikke, det er magtmisbrug at nedstemme et forslag, som for det første ikke principielt adskiller sig fra den gældende ordning, og som for det andet ikke indeholder ting, der gør, at det er hensigtsmæssigt for den fremtidige udvikling af dansk politik. Jeg anbefaler derfor på mit partis vegne, at man stemmer imod forslaget.

Harald Nielsen: Vi har jo gentagne gange drøftet dette spørgsmål, og jeg føler ikke trang til at gøre mange bemærkninger ved denne lejlighed. Jeg vil dog gerne sige til det ærede medlem hr. Steen, at jeg forstår godt hans vanskeligheder, fordi han jo på den ene side vil noget og på den anden side alligevel ikke vil noget. På den ene side gør han sig til talsmand for, at der skal gennemføres fuld lighed, d. v. s. 100 pct. matematisk retfærdighed ved mandaternes fordeling, og samtidig gør han sig til talsmand for en ordning, der ikke giver denne fulde lighed. Jeg har tidligere gjort opmærksom på, at i 1947 fik dansk samling uden resultat lige ved 25 000 stemmer, hvilket jo er langt mere, end der skal til til et mandat — ja, det er næsten til to mandater. Jeg har ikke undersøgt, hvem

der fik disse to mandater, men det generede i alt fald ikke det ærede medlem hr. Steen dengang. Derfor synes jeg ikke, det nytter for det ærede medlem at påstå, at der er en principiel forskel mellem vort syn på valgloven og hans, men der er en gradsforskel i bedømmelsen af, hvor man skal sætte grænsen for at få del i tillægsmandaterne. Her har dr. jur. Sven Clausen, der, efter hvad der er sagt mig, er det ærede medlems partifælle, udtalt det meget fornuftige, at da det har vist sig, at mange små partier kan være en fare for folkestyret, kan han ikke deltage i forargelsen over, at man vil sætte en vis grænse med hensyn til adgangen til folkerepresentationen. Jeg kan slet ikke anerkende, at den grænse, vi har sat, skulle hindre nye partiers vækst, for hvis der er livskraft i dem, kan de meget let nå op over de 60 000.

Jeg skal derfor anbefale at stemme imod det af det ærede medlem hr. Steen stillede forslag.

Poul Sørensen: Jeg skal også anbefale at stemme imod det foreliggende forslag. Vi har tidligere drøftet dette spørgsmål, men jeg har ikke fået klart trukket op af den ærede ordfører for forslagsstillerne, hvilken principiel forskel der er på det, som han ønsker gennemført, og det standpunkt, vi andre har. Jeg havde lejlighed til at understrege, at man under forhandlingerne begyndte med 100 000 stemmer som minimum, men nåede til 60 000, medens det ærede medlem hr. Steen nu, såvidt jeg kan se, gør sig til talsmand for en bestemmelse, hvorefter op til 36 000 stemmer kan blive sat ud af spillet, så altså 3 mandater her må fordeles til andre partier.

Jeg vil gerne tilbagevise den påstand, at den valglov, som et flertal har gennemført, skulle være en mindre demokratisk ordning, end man har i andre lande. Jeg skal blot minde om, at der jo lever og trives et godt og sundt demokrati under valgregler, som lader betydeligt større stemmetal ude af betragtning ved den endelige opgørelse.

Som det allerede er gjort begribeligt for det høje ting, er der ikke indenfor det konservative folkeparti 100 pct.s enighed om den stilling, som jeg her giver udtryk for. Vi hørte nys det ærede medlem hr. Carsten Raft aflægge et vidnesbyrd om forholdene i

[Poul Sørensen.]

hans kreds, og således kan der vel findes forskellige synspunkter indenfor andre partier også. Men partiet som sådant må modsætte sig det forslag, der er fremsat, og vi står stadig på det standpunkt, som vi forfægtede, da vi sammen med grundloven gennemførte de nuværende bestemmelser på dette område.

Hans Hansen (Rørby): Jeg vil gerne give tilslutning til den tale, det ærede medlem hr. Steen holdt. Jeg syntes, dens indhold blev fremført meget stærkt, og selvom der ikke var noget nyt i talen, var synspunkterne fra sidste gang meget stærkt understreget.

Det simple, der står i grundlovens § 31 om ligelig repræsentation for alle politiske anskuelser, har flertallet altså ganske set bort fra. Den nugældende lov om valg til folketinget er et forsøg på, for at sige det rent ud, at bruge den politiske magt til at hindre de små partier i at komme frem. Det er sandheden derom, og det er samtidig et forsøg på at skyde de små partier ud fra folketinget.

Hvis det ærede medlem hr. Holger Eriksen, ordføreren for socialdemokratiet, ville tænke tilbage til 1884, da de to pionerer for socialdemokratiet, Holm og Hørdum, kom ind i tinget, og ville drage en sammenligning mellem de taler, som disse to medlemmer holdt, og så de taler, der bliver holdt nu, ville han slet ikke kunne genkende den socialdemokratiske politik. Socialdemokratiet har altid været på de smås side i samfundet. De har altid hævdet, at forrettigheder af enhver art skulle afskaffes, ikke mindst de politiske. Der er forskel på dengang og nu. Dengang måtte en redaktør i Aarhus, Harald Jensen, pantsætte sin frakke for at få bladet ud. Nu går socialdemokratiet for fuld musik ind for privilegier for sig selv for at befæste en politisk magtstilling.

De 3 store partier vil hævde, at formålet med disse bestemmelser er at skabe en stærk regering. Det kan altså lade sig gøre næsten at forbyde de små partier, men er der her nogen væsentlig forskel i princippet fra diktaturstaterne? Der er forskel i rækkevidden, men princippet er ganske det samme. Der er heller ingen garanti for, at man ikke

går videre frem ad denne vej, når man først er begyndt. Det har jeg allerede ved første behandling haft lejlighed til at gøre bemærkninger om. Mon ikke de enkelte medlemmer af de 3 partier, som nu skal tage stilling til dette forslag, og især socialdemokraterne, er lidt dårlig tilpas ved dette?

Formålet er at skabe en stærk regering, men derved lægges der hindringer i vejen for små partier. Hvis man kan opnå en sådan styrke i politik, at man kan skabe et ubetinget flertal for en regering, er man inde på diktaturets vej, men som jeg har sagt før og igen siger her, består den største sikkerhed for folkestyret i, at man har en regering, der er sammensat af forskellige partier, så man altid skal forhandle om tingene og er sikker på, at der ikke sker et forsøg på politisk magtmisbrug.

Det ærede medlem hr. Holger Eriksen gjorde nogle bemærkninger af samme beskaffenhed, som han har gjort så mange gange, ikke alene her i salen, men også i kommissionen. Det ærede medlem siger, at det var en „ligbegængelse“ og en „begravelsestale“, ordføreren for forslagsstillerne holdt. Ja, vi kan jo nu se fremover, hvordan det går med en politik, der bevidst forsøger at skabe sig en magtstilling på andres bekostning, og jeg tror ikke, socialdemokratiets ordfører får nogen grund til at hovere. Det vil sikkert i fremtiden gå op for flere og flere mennesker, at socialdemokratiet efterhånden er blevet til et monopolparti, ikke alene på det politiske, men også i høj grad på andre områder, og derfor tror jeg, det ærede medlem hr. Holger Eriksen godt kunne have sparet sig sine hoverende udtalelser om „ligbegængelse“ og „begravelse“; jeg håber, de vil vende sig mod dem selv, for det har de ærlig fortjent.

Jeg anbefaler, at man stemmer for forslaget om ændring i valgloven. Jeg ville være tilhænger af, at man strøg alle garantier, men jeg indrømmer, at der stort set er tale om et fremskridt.

Tesdorpf: Da valgloven blev vedtaget i foråret, undlod jeg at stemme, og jeg gjorde det, fordi jeg følte mig usikker overfor og utilfreds med den skærpelse, som dengang blev indført med hensyn til kravene til det antal stemmer, der skal til, for at man kan få del i tillægsmandaterne. Det er akkurat

[Tesdorpf.]

det samme, vi nu skal tage stilling til. Jeg tror, der, hver gang vi har rørt ved disse ting, melder sig en hel del overvejelser hos de fleste af os om folkestyrets og demokratiets fremtid, og hvordan man bedst fastholder og skaber den politiske interesse. Jeg synes derfor også, det er rimeligt at tage ordet, hvis man har en mening herom, som ikke fuldtud falder sammen med opfatelserne i det parti, man tilhører, og derfor er det, jeg gerne vil sige et par ord.

De overvejelser, man kommer ind på, drejer sig bl. a. om, hvilke af de to store principper der er at foretrække: topartisyndet med en stærk regering eller et udtalt samarbejde mellem flere partier, et samarbejde, som efter min mening en dag ville få den naturlige konsekvens, at vi ligefrem vænnede os til en fællesregering efter schweizisk mønster. Jeg vil ikke lægge skjul på, at den, om jeg så må sige, gammeldags façon med valg i enkeltmandskredse, som automatisk fører til, at der vil være to store partier, på mange måder har min sympati, fordi det på den måde ville være meget lettere at fastholde den politiske interesse.

Jeg vil tilføje endnu en ting, og det er, at store og stærke partier har en fordel, som man efter min mening ikke så tit rigtig lægger mærke til, og det er, at de enkelte medlemmer af partierne, altså i tilfælde af at vi har nogle enkelte store og stærke partier, får en meget bedre mulighed for handlefrihed og for at tage særstandpunkter, langt bedre muligheder, end når det ligger så snævert, som det f. eks. har ligget herhjemme i de senere år, for at indtage et særstandpunkt, hvorved man ved visse lejligheder kunne risikere, at en regering styrtes, eller i hvert fald forhindre dannelse af en ny regering. Men når vi nu har forholdstalsvalgmanen — og det er jo en realitet, vi må gå ud fra, og jeg kan også tilføje, at jeg kan godt se forholdstalsvalgmandens mange og retfærdige fordele, og jeg kan yderligere se en af dens vigtigste fordele, det udvidede samarbejde og den rolige udvikling, som dette udvidede samarbejde har givet os i vort land — når vi nu har forholdstalsvalgmanen, er jeg meget betænkelig ved, at man ad kunstig vej søger at komme frem til topartisyndets fordele, som jeg lige har talt om, eller skal vi sige fordelene ved de store

partiers system. Det vil jo være udmærket, hvis det viste sig, at der ved forholdstalsvalgmanen kunne opstå nogle få store partier, der i sig selv ville være så udmærkede, eller, for at være lidt mere beskedene, så fyldestgørende, at de ved egne kræfter overflødiggjorde de små partier.

Jeg vil gerne tilføje, at vi herhjemme i de senere år har set et tilløb til en sådan udmærket tilstand, men jeg er altså betænkelig ved, at man søger at opnå disse fordele ad kunstig vej. Men vi har faktisk gjort det; vi har jo altid i større eller mindre målestok søgt ad kunstig vej at fremme valgmaner til de store partiers fordel. Og derfor er den ændring, som blev gennemført i foråret, jo heller ikke nogen revolution i forhold til det, vi havde. Jeg kan forøvrigt netop på det grundlag tilslutte mig det, som den ærede ordfører for mit parti, det konservative folkeparti, har sagt om den sag, og jeg synes til gengæld, at den ærede ordfører for forslagsstillerne i sin tale før, som jeg dog på mange måder forstod og billigede, kom lidt for højt op, idet jeg ikke synes, at forslaget her kun drejer sig om begrænsning eller ikke-begrænsning; men faktisk kun drejer sig om en gradsforskeli begrænsningen.

Jeg vil ikke stemme for det radikale venstres forslag. Jeg synes, det er fremsat i utide; der har, siden sagen sidst var til behandling, været for lidt tid til at indhøste erfaringer og til fornyede overvejelser, og det har jo heller ikke gjort det bedre, at man ikke engang har haft sagen i udvalg. Men ud fra det synspunkt, at den ændring, der blev indført i valgloven, vel ikke var revolutionerende, men alligevel var en ændring, man passende kunne have undladt, og en skærpelse, man kunne have undladt at indføre, vil jeg ved den afstemning, der nu skal finde sted, ligesom sidst undlade at stemme.

Ninn-Hansen: I lighed med det ærede medlem hr. Tesdorpf vil også jeg fremkomme med nogle ganske få betragtninger vedrørende denne sag, idet jeg ikke havde lejlighed til at tage stilling heril ved valglovens behandling i marts måned, da jeg på det tidspunkt ikke var medlem af det høje ting.

Jeg er enig med mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Poul Sørensen, i det syns-

[Ninn-Hansen.]

punkt, at der ikke er nogen principiel forskel mellem den nuværende valglovs bestemmelser og det forslag, der er fremsat af det ærede medlem hr. Steen, da dette også indeholder en grænse. Jeg kan også tilslutte mig den tvivl, der er rejst af mit partis ordfører om berettigelsen af at føre denne sag frem få måneder efter, at den er afgjort af et stort flertal i rigsdagen. Da sagen imidlertid er sat til debat, har jeg ment det rigtigt overfor det høje ting at give udtryk for den tvivl, jeg nærer om rigtigheden af det resultat, rigsdagen nåede frem til i foråret.

Det er min opfattelse, at en valglovs vigtigste funktion må være at skabe den mest retfærdige fordeling af mandaterne, således at der skabes den størst mulige overensstemmelse mellem stemmernes partimæssige placering i de forskellige områder af landet og repræsentationen i folketinget.

Valglovens bestemmelser om fordelingen af mandaterne indenfor de tre områder skal jeg ikke komme nærmere ind på ved denne lejlighed. Hvad angår den partimæssige fordeling, forekommer det mig, at valgloven på tilfredsstillende måde har løst dette spørgsmål for de partier, der bliver repræsenteret i folketinget, idet reglerne om forholdstalsvalgmetodens anvendelse og tillægsmandaternes fordeling medfører, at antallet af urepræsenterede stemmer for disse partier bliver meget lille. Jeg synes imidlertid, det er af betydning, at antallet af urepræsenterede stemmer iøvrigt bliver mindst muligt; men denne valglovs spærregel muliggør, at dette tal kan blive større end nødvendigt og rigtigt. Hvis spærreglen rammer flere partier, kan vi efter et valg blive vidne til et betydeligt antal urepræsenterede stemmer. Der kan endvidere opstå den situation, at folketingets flertal står i misforhold til befolkningens politiske indstilling. Jeg er derfor ikke overbevist om, at den grænse, der hermed er fastsat, opfylder de krav, jeg anser for rimelige: at folketinget svarer til befolkningens politiske indstilling, og at de eventuelle nye bevægelser, der fremtidig kan opstå på folkeligt grundlag, får naturlige muligheder for repræsentation i folketinget.

Af disse grunde ønsker jeg ved afstemningen om dette forslag at undlade at stemme.

Ordføreren for forslagsstillerne (Steen):

Jeg vil gerne takke de ærede medlemmer hr. Tesdorpf, hr. Ninn-Hansen og hr. Carsten Raft for de udtalelser, de har fremsat, og for den interesse og forståelse af hele spørgsmålet, som disse udtalelser var udtryk for. Jeg vil til det sidste bevare håbet om, at der ved den endelige afstemning vil være endnu flere af det høje tings medlemmer, der vil ræsonnere og handle ud fra en tilsvarende indstilling.

Når det ærede medlem hr. Holger Eriksen nu siger, at der jo ikke er nogen videre forskel mellem det, man har gennemført, og det forslag, det radikale venstre i sin tid stillede, så nødes jeg til at gøre opmærksom på, hvori dette forslag bestod, hvad det gik ud på. Det gik ud på, at den hidtil gældende bestemmelse om, at betingelsen for at opnå andel i tillægsmandater var, at man indenfor et af de tre områder — Jylland, øerne og hovedstaden — havde opnået et tal, der svarede til gennemsnittet af, hvad der medgik af stemmer til et mandat indenfor det pågældende område, kredsmandater og tillægsmandater udregnet under eet, skulle ændres til, at der skulle opnås et stemmetal, svarende til gennemsnittet af, hvad et kredsmandat i det pågældende område krævede.

Hvis det virkelig er socialdemokratiets opfattelse, at det kun er en lille uvæsentlig forskel, der er mellem de to forslag — det, man har gennemført, og det, vi i sin tid stillede — vil jeg gerne spørge den ærede socialdemokratiske ordfører (Holger Eriksen): Var det så ikke muligt, at vi kunne tale os tilrette om at gennemføre det forslag, vi i sin tid stillede? Når forskellen er så lille, hvorfor så ikke vise os den imødekommende?

Under forudsætning af, at socialdemokratiet efter nærmere overvejelse vil fastholde det synspunkt, den ærede ordfører her har fremsat, kan jeg love, at man skal møde forhandlingsvillighed hos mig, resulterende i, at jeg meget hurtigt skal stille et forslag, der altså efter den ærede ordførers opfattelse ikke væsentligt afviger fra det, han så voldsomt kæmper for.

(Kort bemærkning).

Holger Eriksen: Jeg takker for det ærede medlem hr. Steens tilbud, men gør op-

1953

15/12 53: 3. beh. af f. t. l. om ændr. i lov om valg til folketinget.

1954

[Holger Eriksen.]

mærksom på, at det jo kun er et halvt år siden, vi ordnede valglovsspørgsmålet, og jeg har den opfattelse, at det ikke er hensigtsmæssigt, at man hvert halve år skal give sig til at diskutere den slags ting. Dengang var der mulighed for, at man kunne have talt sig tilrette, men da var det radikale parti ikke hjemme.

Løvrigt vil jeg sige til det ærede medlem hr. Hans Hansen (Rørby), at den udtalelse, han fremsatte: at hvis et parti kan skabe sig et flertal, er vi allerede inde på diktaturets vej, er jo karakteristisk for den form, hvorunder man fra den side diskuterer. Det vil altså sige, at man i England, hvor man til enhver tid har en flertalsregering, har været inde på diktaturets vej altid. Når man taler sådan, tror jeg ærlig talt ikke, man selv ved, hvad der er demokrati, og hvad der er diktatur.

(Kort bemærkning).

Hans Hansen (Rørby): Til det ærede medlem hr. Holger Eriksen vil jeg sige, at i England er man netop også gået diktaturets vej nu og da, fordi man har det absolutte flertal. Og hvad gør man ikke i Norge i øjeblikket?

Jeg har ikke fordømt et flertal i almindelighed. Det, jeg har sagt, er, at der kan være muligheder for et diktatur med absolut flertal, muligheder, som ikke vil være tilstede, hvor et mindretal danner regering — så er der nemlig altid sikkerhed for, at man kan gardere sig mod et absolut flertals overgreb.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget blev ved et på begæring af Jørgen Jørgensen (Lejre), Kirsten Gloerfelt-Tarp, Kirkegaard, Rager, Aage Fogh, Bertel Dahlgaard, Svend Jørgensen, Else Zeuthen, Johs. Christiansen, Axel Sørensen, Skytte, Viggo Starcke, Hans Hansen (Rørby), Tholstrup og Steen foretaget navneopråb, som nedenstående liste viser,

forkastet med 121 stemmer mod 27; 4 medlemmer svarede: stemmer ikke, og 27 var fraværende.

Ja:

Johs. Christiansen, Bertel Dahlgaard, Aage Fogh, Fuglsang, Kirsten Gloerfelt-Tarp, Hans Hansen (Rørby), Alfred Jensen, Jørgen Jørgensen (Lejre), Svend Jørgensen, Kirkegaard, Alvilda Larsen, Lynnerup Nielsen, Søren Olesen, J. M. Pedersen, Oluf Pedersen, Petra Petersen, Ellen Poulsen, Carsten Raft, Rager, Skytte, Viggo Starcke, Steen, Axel Sørensen, Tholstrup, Ingeborg Refslund Thomsen, Ingmar Wagner og Else Zeuthen.

Nej:

Anders Andersen, Nina Andersen, Søren Andersen, Kaj Andresen, Baagø-Hansen, Bladt, Bomholt, Vagn Bro, Brodthagen, Hanne Budtz, Marius Buhl, Alfred Bøgh, Bøgholm, Givskov Christensen, Henry Christensen, Jens Chr. Christensen, N. Chr. Christensen, Clausen (Olufskjær), Poul Clausen, Ingvard Dahl, Damsgaard, Einer-Jensen, Erik Eriksen, Holger Eriksen, Niels Eriksen, Fanger, Foged, Gideon, Gottschalek-Hansen, Jørgen Gram, Victor Gram, Boye Hansen, Henry Hansen, Jens Hansen, Leonhard Hansen, Lysholt Hansen, Ove Hansen, Poul Hansen (Grenaa), Poul Hansen (Kalundborg), Poul Hansen (Svendborg), Urban Hansen, Hauberg, Hans Hedtoft, Heick, Heilesen, Heising, Halfdan Hendriksen, Himmelstrup, Hjortnæs, Holmberg, Horn, Hougaard, Hans Hækkerup, Per Hækkerup, Erhard Jakobsen, Frode Jakobsen, Arnth Jensen, Carl P. Jensen, Kai Jensen, Karlskov Jensen, Lars P. Jensen, Lund Jensen, Peder Jensen, Jensen-Broby, Stæhr Johansen, Kr. Juul, Jørgen Jørgensen (Ullerup), Peter Jørgensen, Kampmann, Kjældgaard, Kjærbøl, Hans Knudsen, Bodil Koch, Conrad Kofoed, Kolbjørn, Ole Bjørn Kraft, Evald Kristensen, Peter Kristensen, Thorkil Kristensen, Krogh, Ladefoged, Holger Larsen, Johs. E. Larsen, M. Larsen, Peter Larsen, Wiggo Larsen,

Lindberg, Lorentzen, Marie Antoinette von Lowzow, Th. Mikkelsen, Poul Møller, Mørk, Frede Nielsen, Harald Nielsen, K. Axel Nielsen, Peter Nielsen, Viola Nørlov, Karl Olsen, Lars M. Olsen, Paabøl, Axel Ivan Pedersen, Gustav Pedersen, Helga Pedersen, Carl Petersen, Chr. Rasmussen, Hans Rasmussen, Rasting, Ravn, Reedtz-Thott, Edel Saunte, Smørum, Strøm, Sønderup, Adolph Sørensen, Poul Sørensen, Teichert, Thestrup, Chr. Thomsen, Gertie Wandel, Weikop og Øllgaard.

Stemmer ikke:

From, Thisted Knudsen, Ninn-Hansen og Tesdorpf.

Fraværende med anmeldt forfald:

Kristen Amby, Alsing Andersen, Ragnhild Andersen, Bundvad, Chr. Christiansen, P. M. Dam, Fibiger, Foss, H. C. Hansen, Rasmus Hansen, Hvidberg, Aage Knudsen, Krag, Aksel Larsen, Aksel Møller og Johan Poulsen.

Fraværende:

Ditlevsen (syg), Anker Lau, A. Lyng, Frederik Lyng, Martin, A. C. Normann (syg), Sofie Pedersen (syg), Hans Schmidt, Edvard Sørensen (syg), Erna Sørensen (syg) og Østergaard.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om forlængelse af den midlertidige værnepligtslovgivning.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1219; fremsættelsen findes i tidenden sp. 1697).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Den følgende sag var:

Første behandling af indstilling fra udvalget for forretningsordenen om forretningsorden for folketinget.

(Indstillingen findes i tillæg B. sp. 161).

Udenfor betænkningen var der stillet følgende ændringsforslag:

Af *Oluf Pedersen*:

Til § 2.

1) I stk. 1, 1. punktum, ændres tallet „4“ til: „5“.

Til § 3.

2) I stk. 1, 3. linie, sættes punktum efter ordet „præsidiets“, og i 3.—11. linie udgår ordene „og intet parti..... et medlem i præsidiets“.

Til § 7.

3) I stk. 1 føjes til: 2) Udvalget til valgsprøvelse følgende:

„Dette og andre udvalg på mindst 17 medlemmer vælges efter forholdstal, dog at hvert af de i præsidiets repræsenterede partier har ret til at vælge mindst et medlem“.

Indstillingen og de stillede ændringsforslag sattes til forhandling.

Ordføreren (Gustav Pedersen): Der er udsendt et foreløbigt forslag til forretningsorden; der er endvidere til medlemmerne udsendt et færdigbehandlet forslag til forretningsorden, og dertil er udarbejdet en retfyldig betænkning. Jeg går derfor ud fra, at jeg kan nøjes med at omtale de ændringer i forretningsordenen, der drejer sig om afgørende spørgsmål eller om forhold af mere principiel karakter.

I §§ 2 og 3, der omhandler præsidiervalg, er der sket den ændring, at medens man tidligere under alle forhold havde 4 næstformænd, har man nu kun 4 næstformænd, hvis der er 5 partier, der har så mange medlemmer, at de kan blive repræsenteret i et udvalg på 17 medlemmer. Denne regulering er en naturlig følge af, at man opretholder bestemmelsen om, at der kun må være een repræsentant for hvert parti i præsidiets, uanset hvor stort partiet er. Der er ikke heri nogen afgørende forskel fra den tidligere fulgte linie.

Indtil 1945 havde man den regel, at kun partier, som kunne vælge et medlem til et 7 mands udvalg, kunne få en repræsentant i præsidiets; her er der således tale om en betydelig lempelse, en hensyntagen til de små partier i forhold til tidligere.